СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ТЕОРЕТИЧНА ОЦІНКА СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ СТАЛЕЙ І СПЛАВІВ

спеціальність	132 Матеріалознавство	обов'язковість дисципліни	обов'язкова
освітня програма	Матеріалознавство	факультет	мехатроніки та інжинірингу
освітній рівень	третій (освітньо-науковий), Ph.D.	кафедра	сервісної інженерії та технології матеріалів в машинобудуванні імені О.І. Сідашенка

ВИКЛАДАЧ

Клочко Оксана Юріївна

Вища освіта – Харківський авіаційний інститут, спеціальність радіоелектронні прилади
Науковий ступень - доктор технічних наук 05.02.01 Матеріалознавство
Вчене звання - професор кафедри технології матеріалів
Досвід роботи – більше 20 років
Показники професійної активності з тематики курсу:

- офіційна опонентка дисертаційних робіт з матеріалознавства;
- авторка і співавторка Держстандарту, більше 20 науково-методичних розробок та навчальних посібників, монографій, довідника, 10 патентів, понад 100 наукових праць у фахових й наукових вітчизняних та іноземних виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах, у тому числі, Scopus та Web of Science;
- рецензентка міжнародних наукових журналів з матеріалознавства;
- учасниця багатьох Міжнародних науково-технічних і методичних конференцій;
- член редколегій міжнародних рецензованих наукових журналів з відкритим доступом:

- «*Ecomaterials*» (ECO) видавництва Academic Publishing, (Сінгапур) ;
- PriMera Scientific Engineering (PSEN) (ISSN: 2834-2550)

- керівниця бюджетних та госпдоговірних НДР кафедральної тематики
- науковий керівник кваліфікаційних робіт здобувачів всіх рівнів вищої освіти

телефон	0675849545	електронна пошта	vklochko@btu.kharkiv.ua	дистанційна підтримка	Moodle

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНЮ КОМПОНЕНТУ (ДИСЦИПЛІНУ)

Мета	**формування у здобувачів системи знань, щодо теоретичного і експериментального моделювання і прогнозування основних факторів, що впливають на структуроутворення і властивості сталей і сплавів для коригування складу, технології виробництва, експлуатації виробів, що працюють в різних умовах.**
Формат	**лекції, практичні роботи, самостійна робота, індивідуальні завдання**
Специфічні результати навчання і форми їх контролю	• **здатність прогнозувати поведінку виробів в умовах експлуатації, встановлювати причину виходу їх із ладу, володіння методами дослідження структури та властивостей матеріалів / індивідуальні практичні та теоретичні завдання** • **глибинне розуміння термодінамики та кінетики фазових перетворень, дифузійних процесів, здатність застосовувати знання під час розв'язання теоретичних та прикладних завдань матеріалознавства / індивідуальні практичні завдання** • **здатність у виявленні, постановці та вирішенні наукових задач та проблем матеріалознавства шляхом керування складом, будовою, фізичними, хімічними, споживчими та технологічними властивостями матеріалів з розробкою методів їх оцінювання для створення нових і вдосконалення наявних матеріалів високої якості, технологічності, довговічності, безпеки в процесі експлуатації/ індивідуальні практичні та теоретичні завдання**
Обсяг і форми контролю	**3 кредити ECTS (90 годин): 16 годин лекції, 14 годин практичних робіт; поточний контроль в формі усних опитувань і захисту реферату, проміжний контроль - модульне оцінювання; підсумковий контроль – іспит**
Вимоги викладача	**вчасне виконання завдань, активність, самостійна робота**
Умови зарахування	**згідно з навчальним планом**

ВІДПОВІДНІСТЬ СТАНДАРТУ ОСВІТИ І ОСВІТНІЙ ПРОГРАМІ

Компетенції	**ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу** **СК06. Здатність до розробки нових технологічних процесів, виготовлення, обробки та відновлення виробів з урахуванням їх імовірнісних властивостей**	**Програмні результати навчання**	**ПРН06. Знати науково обґрунтовані критерії підвищення працездатності матеріалів та структуроутворення сталей і сплавів; фізичних явищ, що зумовлюють деградацію матеріалів; умов експлуатації, які спричиняють зниження працездатності виробів.** **ПРН07. Знати основні тенденції, напрями та перспективи створення нових матеріалів різної природи, основ сучасних методів виробництва конструкційних, інструментальних та функціональних матеріалів, біокомпозитів, матеріалів з відновлювальних джерел**

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ (ДИСЦИПЛІНИ)

Розділ 1. Оцінка факторів, що визначають відтворюваність результатів цифрових вимірюваній структур в сталях і сплавах				**Самостійна робота**	**1. Особливості будови структур твердих сплавів** **2. Складнощі і шляхи розвитку металографії** **3. Морфологічна обробка бінарних зображень** **4. Вирівнювання зображень** **5. Фільтрація шумів** **6. Вплив дослідника на результат ручного вимірювання** **7. Необхідні визначення для зображень структур** **8. Області застосування хромовмісних сплавів** **9. Використання хромовмісних сплавів в прокатному виробництві** **10. Особливості структуроутворення гетерогенних покриттів, на прикладі валків гарячої прокатки** **11. Аналіз експлуатаційної стійкості виробів, виготовлених із хромовмісних сплавів** **12. Вплив легування на експлуатаційну стійкість** **13. Особливості фазового складу хромовмісних сплавів** **14. Статистичне моделювання металографічних структур** **15. Статистичне моделювання структур перестановкою пікселів зображення** **16. Статистичне моделювання структур шляхом перестановки фрагментів пікселів зображення** **17. Математичне моделювання структури гетерогенних сплавів. Обґрунтування оптимальних граничних умов** **18. Дослідження локальної структурної неоднорідності залізовуглецевих хромовмісних сплавів при радіаційно-термічної обробці**
Лекція 1	**Вплив будови структур на властивості сталей і сплавів. Кількісні методи металографії в сучасному матеріалознавстві. Використання комп'ютерних методів металографії**	**Практична робота 1 (ПР 1)**	**Вплив морфології перліту на руйнування листових сталей. Цифрові процедури вимірювання смугастості в мікроструктурі листових сталей і оцінки її можливих наслідків в зламах**		
Лекція 2	**Теоретичні основи обробки зображень: Бінаризація зображень. Діаграма Вороного. Фур'є-аналіз. Облік статистичної природи об'єктів при аналізі структур в матеріалознавстві**	**ПР2**	**Комбіновано леговані атомами впровадження матеріали. Особливості структуроутворення та експериментальна оцінка твердості хромовмісних сплавів**		
Лекція 3	**Аналіз полів яскравості структур: Фактори відтворюваності результатів вимірювання геометрії елементів. Вплив формату зображення на величину параметрів структури. Поле зору. Вплив хімічного складу зразків на розмір структурних елементів. Вимірювання структур і зламів твердих сплавів**	**ПР3**	**Оцінка структуроутворення високохромистих чавунів робочого шару прокатних валків. Дослідження локальної структурної неоднорідності, що сформована при кристалізації та пластичній деформації робочого шару**		
Розділ 2. Теоретичне та експериментальне моделювання і прогнозування структуроутворення та властивостей гетерогенних сплавів					
Лекція 4	**Особливості структуроутворення гетерогенних сплавів. Їх вплив на підвищення експлуатаційної стійкості виробів: Особливості структури та властивостей. Деградація структури та властивостей металу. Прогнозування рівня властивостей гетерогенних сплавів моделюванням технологічних процесів їх виготовлення**	**ПР4**	**Застосування термічної обробки для підвищення експлуатаційної стійкості виробів з високолегованих чавунів. Дослідження структуроутворення високохромистих чавунів при низькотемпературній термоциклічній обробці**		
Лекція 5	**Методи оцінки структури гетерогенних сплавів математичним аналізом металографічного зображення**	**ПР5**	**Дослідження структуроутворення при магнітному перетворенні карбідних фаз високолегованих сплавів**		
Лекція 6	**Теоретична оцінка структуроутворення в гетерогенних сплавах з урахуванням зміни енергетичного стану. Нові теоретичні підходи до моделювання структуроутворення та оцінки прогнозування структурного стану, рівня властивостей**	**ПР6**	**Вплив хрому на структуру гетерогенних сплавів. Оптико-математичний аналіз дислокаційної структури**		
Лекція 7	**Прогнозування зв'язку фазовий склад – твердість. Оцінка локальної неоднорідності гетерогенних сплавів за виявленням і зміною дислокаційної структури**	**ПР7, 8**	**Вимірювання параметрів об'єктів зображення. Вимірювання об'єктів бінарних зображень. Оцінка впливу збільшення на геометрію елементів структури**		

Індивідуальне завдання	***Написання реферату включає*: пошук літератури і складання бібліографії, використання від 10 до 15 наукових робіт, виклад думки авторів і свого судження за обраним питання; виклад основних аспектів проблеми** **Перелік можливих тем рефератів:** 1. Дислокаційна модель Пайерлса-Набарро. Пружна енергія Пайерлса. 2. Повні дислокації. Часткові дислокації. Системи ковзання повних дислокацій.3. Часткові дислокації Шоткі. Часткові дислокації Франка. Бар'єри Пайерлса для часткової дислокації. 4. Дефекти упаковки. Повні і розщеплені дислокації. 5. Поперечний переповзання і ковзання розщеплених дислокацій. 6. Взаємодія дислокацій з точковими дефектами і домішковими атомами. Атмосфери Котрелла, Снука, Сузукі. 7. Дисклінації. Клинові дисклінації. Дисклінації крутіння. Вектор повороту. Повні і часткові дисклінації. Енергія дисклінацій. Дисклінаційний диполь. 8. Методи виявлення і аналізу дислокаційної структури 9. Дислокаційні механізми деградації металу 10. Дослідження причин і характеру деградації карбідної фази в легованих сплавах при експлуатації виробів 11. Математична модель структурної діаграми Потака-Сагалевича для маловуглецевих корозійностійких сталей 12. Моделювання процесів структуроутворення за допомогою програмного продукту Visual-Heat Treatment компанії ESI Group 13. Математичне моделювання методом скінчених елементів процесів структуроутворення 14. Застосування гідродинамічних аналогій при дослідженні дифузійних процесів аналізом цифрового зображення мікроструктури		

ЛІТЕРАТУРА ТА ON-LINE РЕСУРСИ

Література

1. **Скобло Т.С. та інш. Виробництво та застосування прокатних валків. Довідник: Під ред. проф. Скобло Т.С. Х.: ЦД № 1. 2013. 572 с.**
2. **Скобло Т.С., Клочко О.Ю. та інш. Теоретичні и експериментальні основи прогнозування структуроутворення, властивостей високовуглецевих легованих сплавів. Монографія: Під ред. проф. Т.С. Скобло. Х.: Діса плюс. 2019. 278с.**
3. **Skoblo T.S., Klochko O.Yu., Belkin E.L. Structure of high-chromium cast iron. Steel in Translation. 2012. 42 (3). P.261–268.**
4. **A.V. Kudrya at al. Use of computerized procedures for evaluating hard alloy structure inhomogeneity // Metallurgist, 2017, Vol. 60, No. 12, pp. 1285-1289**
5. **William K. Pratt. Digital Image Processing: PIKS Inside, Third Edition. Copyright © 2001 John Wiley & Sons, Inc., 738p.**
6. **Klochko, O., et al. (2025). Structure Formation Features of White Chrome Cast Irons Inside Working Layer of Massive Mill Rolls. Lecture Notes in Mechanical Engineering. Springer, Cham., 186–196. https://doi.org/10.1007/978-3-031-82979-6_19**

On-line ресурси

1. **Science Direct (Elsevier) – природничі науки, техніка, медицина й суспільні науки;**
2. **Scopus – наукометрична, реферативна, міжнародна база даних;**
3. **WoS(CC) - наукометрична, реферативна, міжнародна база даних;**
4. **Колекція журналів Freedom Collection (Elsevier);**
5. **Springer Link – хімія та матеріалознавство, комп'ютерні науки, інженерія, математика та статистика, медицина, фізика й астрономія та інш.;**
6. **Reaxys – база структурного пошуку з хімії;**
7. **Електронні наукові інформаційні ресурси видавництва Springer;**
8. **Nature Publishing Group (NPG);**
9. **Журнали видавництва Taylor and Francis;**
10. **Журнали видавництва Cambridge University Press (CUP);**
11. **American Mathematical Society;**
12. **The Cambridge Crystallographic Data Centre;**
13. **Royal Society of Chemistry.**
14. **Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського http://www.nbuv.gov.ua/**
15. **Державне підприємство "Український інститут інтелектуальної власності" (Укрпатент) - https://ukrpatent.org/uk**

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

СИСТЕМА		БАЛИ	ДІЯЛЬНІСТЬ, ЩО ОЦІНЮЄТЬСЯ
Підсумкове оцінювання	100 бальна ECTS (стандартна)	до 50	50% від усередненої оцінки за модулі
		до 50	підсумкове тестування
Модульне оцінювання	100 бальна сумарна	до 50	відповіді на тестові питання
		до 20	усні відповіді на лабораторних роботах
		до 30	результат засвоєння блоку самостійної роботи

НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ ЕТИКИ ТА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Всі учасники освітнього процесу (в тому числі здобувачі освіти) повинні дотримуватися кодексу академічної доброчесності та вимог, які прописані у положенні «Про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДБТУ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, поважати гідність один одного, проявляти доброзичливість, чесність, відповідальність.